

Kaşgarlı Mahmud'a Göre Oğuzcanın Ses Bilgisi Özellikleri

1. /-ğ-, -g-, -ğ-/ > Ø: DLT'de XI. yüzyıl Oğuzcasında ve Kıpçakcasında söz içinde ve sonundaki /ğ/ ve /g/'lerin düştüğü belirtilmiştir.
2. /t, t>/d, d/ : Kâşgarlı, "Oğuzlar ve diğerleri bütün *te*'leri *dal* yapar" şeklindeki ifadesiyle söz başı ve söz içi /t/ > /d/ ötümlüleşmesine değinmiştir.
3. /y-/ > Ø: Kâşgarlı, "Oğuzlarla Kıpçakların baş tarafında /y-/ bulunan isim ve fiillerin ilk harfinin elif'e yahut cim'e çevirirler" şeklinde XI. yüzyıl Oğuzcasında (ve Kıpçakçada) /y-/ > Ø değişiminden bahsetmiştir.
4. /-v-, -v/ : Kâşgarlı, Türkçede (=Karahanlı Türkçesi) çift dudak sesi olarak söylenen /w/ sesini, Oğuzların diş-dudak sesi /v/ olarak söylediklerini, yazımda kullandığı ayırıcı işaretlerle ve bazı dilbilgisi terimleriyle belirtmiştir.
5. /b-/ : *Dīvān*'da /b-/ > /m-/ değişiminde Oğuzcanın /b-/ yönünde olduğu görülmektedir.
6. /-d-, -d/ > /-y-, -y/ : değişimi bakımından *Dīvān*'daki Oğuzca ile modern Oğuzca aynıdır.
7. / n / > /y/, /ym/ /yn/ : Köktürkçedeki /n/ sesi, modern Oğuzcada /y/, /ym/ /yn/ şeklinde gelişmiştir.
8. / k -/ > / ħ -/ : Kâşgarlı, Oğuz ve Kıpçakların bazı sözcüklerdeki /k -/'yi /ħ -/'ya çevirerek söylediklerini belirtmiştir.
9. Uzun Ünlüler: Bugün Oğuz grubu Türk lehçelerinden Türkmencede sistemli olarak görülen birincil uzun ünlülerin, XI. yüzyıl Oğuzcasında da var olduğunu, Kâşgarlı'nın uzun ünlülü Oğuzca sözcükleri çift göstergeyle yazmasından anlıyoruz.

Oğuzcanın Söz Varlığı

DLT'deki Oğuz lehçesi söz varlığı da büyük ölçüde modern Oğuz lehçeleriyle örtüşmektedir. XI. yüzyılda Oğuzca kaydıyla nakledilen bir sözcüğün tarihsel sahada Oğuzca eserlerde ve günümüzde Oğuz lehçelerinde tanıklanması Kâşgarlı'nın Oğuzca ile ilgili kayıtlarının güvenilirliğini göstermektedir.

Kaşgarlı Mahmud'a Göre Oğuzcanın Şekil Bilgisi Özellikleri

1. -IGsAk ~ -IGsl Ekli Sıfat-Fiiller: DLT'de, Oğuzlar (bir yerde Oğuzlar ve Kıpçaklar) ise "buradaki lam harfini sin'e çevirirler" diyerek, kullanılan eklerde Türkler ile Oğuzların arasında fark olduğunu belirtmiştir.
2. -gU ~ -Asl Ekli Sıfat-Fiiller: Kâşgarlı, zaman, yer ve eşya-alet adlarının Çiğil, Yağma, Tuhsı, Argu ve yukarı Çin'e kadar uzanan Uygur lehçelerinde yani Türkçede emir kipine "gayın vav; k af vav veya kef vav getirilerek" yani -GU ekiyle yapıldığını ifade etmiştir.

3. -Ak Ekli Sıfat-Fiiller: Eski Türkçe-*gAn* sıfat-fiil ekinin, Oğuz ve Kıpçak lehçelerinde çoğunlukla –*Ak* şeklinde söylendiğini de DLT’de görmekteyiz.

4. -*dAçl* Ekli Sıfat-Fiiller: Kâşgarlı, Çiğil, Kâşgar, Balasagun, Argu, Barsgan, Uygur, yukarı Çin’e kadar olan Türklerin çoğunda etken sıfat-fiil durumu için-*gUçl* ekinin kullanıldığını bir kısmında ise bunun yerine –*dAçl* ekinin kullanıldığını belirtmiştir.

5. Zaman ve Kip Eklerinde Oğuzca Özellikler:

1. Teklik 2. Kişi Emir Eki: DLT’de teklik 2. kişi emirin *bar* “git”, *kâl* “gel” örneklerinde olduğu gibi sözcük köküyle yapıldığı; bununla birlikte Türklerin çoğunun emir kipinin sonuna “ğayın ve lam” yani – *ğl* eki ve “kaf, lam” yani -*qıl* eki; sözcük ince sıradan olursa “kef lam” yani –*gil/-kil* getirdiği eklenmektedir.

2. Çokluk 2. Kişi Emir Eki: Kâşgarlı , Türkçede (Karahanlı Türkçesinde) çokluk 2.kişi emir çekiminin fiil köküne –(*X*)*η*/*Ar* ekinin getirilmesiyle yapıldığını belirtmek-tedir.

3. Geçmiş Zaman Fiil Çekim eki -*dXk*: Kâşgarlı Mahmud, geçmiş zaman fiil çekiminin, Çin’e kadar uzanan Uygur, Argu, Çiğil, Tuhsı , Yağma gibi Türk boylarının büyük kısmında -*d/* ekiyle yapıldığını; Suvar, Kıpçak ve Oğuzlarda ise bu ekin sonuna *kef*, *kaf* ve *gayın* (*k,q* ve *ğ*) getirilerek yani –*dXK/-dXG* şeklinde yapıldığını belirtmektedir.

4. Olumsuzluk Edatı tægül: Kâşgarlı , Türkçe olumsuzluk edatlarındaki farklara ayrıca temas etmemiştir. Ancak Türkçe ve Oğuz lehçesindeki - *gU* ve – *Asl* eklerinin ele alındığı örneklerde olumsuzluk ekinin de Türkçe ve Oğuzcada farklı olduğu görülmektedir.